

การประเมินผลหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีสำหรับ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

เกษร แถวโนนจิว ปร.ด*
ศศิธร ตั้งสวัสดิ์ พบ.ว.ว.*
พงษ์ศักดิ์ ภูกาบขาว ปร.ด**

บทคัดย่อ

การศึกษาเชิงพรรณานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ปี 2559 ใน 4 ด้าน คือ บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต และองค์ประกอบของความสำเร็จและอุปสรรคทำการศึกษาในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นจำนวน 11 แห่ง แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ 1 ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูที่จัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบงานในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในรพ.สต. จำนวน 71 คน คัดเลือกมาแบบเจาะจง และกลุ่มที่ 2 เป็นนักเรียนชั้น ป. 4-6 ทุกคนที่สามารถติดตามตรวจสอบจรรยาบรรณได้ทั้งสองครั้งในปีการศึกษา 2558-2559 จำนวน 359 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการทบทวนเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลใช้จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

บริบท พบว่า โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกร้อยละ 81.8 และโรงเรียนต้องการใช้หลักสูตรร้อยละ 80.3 ส่วนปัจจัยนำเข้า พบว่าเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องเคยเข้าร่วมอบรมเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีร้อยละ 55.2 ส่วนสิ่งสนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนทั้งในส่วนของบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ยังไม่เพียงพอ ปัจจัยด้านกระบวนการ พบว่า หลักสูตรผ่านกระบวนการวิเคราะห์ความสอดคล้องเนื้อหา ความจำเป็นและความต้องการส่วนกระบวนการจัดการเรียนการสอน พบว่า มีการวางแผน ร้อยละ 95.3 และมี การดำเนินการร้อยละ 88.9 ส่วนการสรุปผลและนำผลไปพัฒนาต่อไปมีเพียงร้อยละ 55.6 และร้อยละ 55.6 ส่วนผลผลิตของหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี พบว่าโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนได้ตามที่หลักสูตรกำหนดมีร้อยละ 88.9 อัตราการติดโรคพยาธิใบไม้ตับในนักเรียนลดลงจากร้อยละ 0.8 เหลือ ร้อยละ 0.3 นักเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยความรู้ การรับรู้ การปฏิบัติตนในการป้องกันควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีร้อยละ 68.2, 88.9, 73.5 ตามลำดับ องค์ประกอบที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ผู้บริหารงานในพื้นที่ให้การสนับสนุน ครูมีความรู้เรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี การนิเทศติดตามการดำเนินงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง และการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานคือ 1) เนื้อหาเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีไม่ได้ถูกบรรจุเป็นตัวชี้วัดในการจัดการเรียนการสอนของครู และ 2) การถ่ายทอดนโยบายลงสู่การปฏิบัติไม่ชัดเจน ส่งผลให้ครูส่วนใหญ่ให้ความสำคัญน้อย

คำสำคัญ: การประเมินผล หลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

*สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น

**สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 ขอนแก่น

Evaluation of Opisthorchiasis and Cholangiocarcinoma Curriculum in Grade 4-6 Primary School Students

Kesorn Thaewongiew PhD*

Sasithorn Tangsawad M.D.*

Pongsak Pookakhoa Ph.D**

Abstract

This study aimed to evaluate Opisthorchiasis and Cholangiocarcinoma Curriculum in grade 4-6 primary school students 2016. Four aspects were evaluated including school context, input, process product, and elements of success and obstacles. The study was conducted in 11 schools in Primary Educational Service Area, Khon Kaen. The sample was divided into 2 group. The first group composed of 71 personnel from school administrators, teachers, supervisors and public health officers, selected by purposive sampling. The second group composed of 359 students in grades 4 – 6 level who provided stool examination twice in 2015 – 2016. Data were gathered by questionnaires, interviews, and literature review and analyzed by descriptive statistics.

Context evaluation found that 81.8% of schools which joined the project had higher standard level. The school that wanted to use the curriculum increased to 80.3 %. Input evaluation found that 55.2% of those personnel had been trained with opisthorchiasis and cholangiocarcinoma knowledge. However, supportive aspects relevant to learning module such as budget and material were still insufficient. Process evaluation found that the curriculum was analyzed for compatibility between course content and demands. The process of teaching revealed that 95.3% had planning and 88.9% of the plan was taken in action. However, only 55.6 % of the plan was concluded of results and only 55.6% of the results was applied to conduct. The product of leaning instruction of opisthorchiasis and cholangiocarcinoma curriculum in students revealed that school achieved curriculum requirement at 88.9%, and opisthorchis viverrini infection decreased from 0.8% to 0.3%. Students had mean scores of knowledge, perception, practices for prevention and control of Opisthorchiasis and Cholangiocarcinoma, 68.2%, 88.9%, 73.5% respectively. Key success factors comprised of support from local administration, knowledge of teacher, supervision and incentives to teacher. Barriers of this study were 1) Opisthorchiasis and Cholangiocarcinoma knowledge was not included as a teaching indicator and 2) transfer policy into practice was unclear to encourage teacher attention.

Keywords: Evaluation, Opisthorchiasis and Cholangiocarcinoma Curriculum

*Office of Disease Prevention and Control,region 7 Khon Kaen Province,

**Secondary Educational Service Area Office, Area 25

บทนำ

โรคพยาธิใบไม้ตับ (Opithorchisasisviverrini) เป็นปัญหาที่สำคัญในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹ โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือของประเทศไทยมีอุบัติการณ์ของโรคพยาธิใบไม้ตับสูงร้อยละ 4.6 ถึง ร้อยละ 60.8² และจากรายงานการศึกษา พบว่า ความชุกและความรุนแรงของพยาธิใบไม้ตับสัมพันธ์กับอุบัติการณ์ของมะเร็งท่อน้ำดี³

จากรายงานการเสียชีวิตด้วยกลุ่มโรคมะเร็งของประเทศไทยในช่วงปี 2554-2558 พบว่า อัตราการเสียชีวิตด้วยมะเร็งตับและท่อน้ำดีมีแนวโน้มสูงขึ้นจาก 22.3 ต่อประชากรแสนคนในปี 2554 เพิ่มขึ้นเป็น 25.2 ต่อประชากรแสนคนในปี 2558⁴ และข้อมูลค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลผู้ป่วยมะเร็งท่อน้ำดีที่รับไว้ในโรงพยาบาล ประมาณ 133,225,756.16 บาท⁵

ความชุกโรคพยาธิใบไม้ตับในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนในปี พ.ศ. 2556 พบว่า ค่าเฉลี่ยความชุกโรคพยาธิใบไม้ตับร้อยละ 16.9 ทุกกลุ่มอายุมีการติดโรคพยาธิใบไม้ตับมากกว่าร้อยละ 10 ยกเว้นกลุ่มอายุน้อยกว่า 20 ปี⁶ ส่วนความชุกโรคพยาธิใบไม้ตับในจังหวัดขอนแก่น มีอัตราความชุกเฉลี่ยร้อยละ 44.0 โดยในบางพื้นที่พบความชุกสูงสุดอยู่ที่ร้อยละ 74.0 และมีผู้ติดโรคอายุน้อยที่สุดเพียง 4 ปี⁷ สอดคล้องกับการศึกษาของฐิติมา วงศาโรจน์ และคณะ⁸ ที่พบว่าอัตราการติดโรคพยาธิใบไม้ตับเพิ่มขึ้นตามกลุ่มอายุจากการสัมภาษณ์พฤติกรรมเสี่ยงของประชาชน พบว่าประชาชนกินก้อยปลาดิบเป็นบางครั้งร้อยละ 28.2 ลาบปลาดิบ ร้อยละ 29.2 ปลาต้มดิบร้อยละ 35.7 และปลาจ่อมดิบ ร้อยละ 43.6 และปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญของการติดโรคพยาธิใบไม้ตับ คือการกินปลาปรุงดิบสุก ๆ ดิบ ๆ⁹ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเป็นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากข้อมูลดังกล่าวเห็นได้ว่าโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีเป็นปัญหาที่สำคัญและควรเร่งดำเนินการแก้ไข ถึงแม้ว่าหลายภาคส่วนได้พยายามแก้ไขปัญหามาตั้งแต่ปี 2530 แต่ปัญหายังคงมีอยู่ อาจเป็นเพราะลักษณะการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นลักษณะตั้งรับขาดการดำเนินการเชิงรุกสู่กลุ่มเป้าหมายในชุมชน⁷ เป้าหมายหนึ่งในยุทธศาสตร์ ลดพยาธิใบไม้ตับ กำจัดมะเร็งท่อน้ำดี คือ การสร้างนิสัยคนรุ่นใหม่ไม่ให้กินดิบ เพื่อนำไปสู่การป้องกัน

ควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีอย่างยั่งยืน เพราะการป้องกันไม่ทำให้ประชาชนเป็นโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี เป็นการลงทุนน้อยและคุ้มค่ามากที่สุด โดยเฉพาะการปลูกฝังทัศนคติจะส่งผลต่อการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ต้องดำเนินการตั้งแต่วัยเด็ก¹⁰ ดังเช่นการศึกษา Franziska et al¹¹ ที่ทดลองให้สุขศึกษากับนักเรียนโดยใช้สื่อการ์ตูนในโรงเรียน พบว่า หลังการทดลองนักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นและการติดโรคลดลง

ดังนั้นในปี พ.ศ. 2555-2557 คณะทำงานภาคีเครือข่ายโครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีแบบบูรณาการ (อีสานตอนบน) ร่วมกันจัดทำหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ขึ้นในระดับประถมศึกษาชั้น ป.4-6 ขึ้น ซึ่งหลักสูตรนี้มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ การรับรู้ และการปฏิบัติตนที่ไม่เสี่ยงต่อการเกิดโรค ตลอดจนสร้างภูมิคุ้มกันสู่ครอบครัวชุมชนและสังคม เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นมากเพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่ เพื่อให้โรงเรียนใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา / กิจกรรมที่โรงเรียนจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้นตามศักยภาพของตน การจัดการเรียนการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เน้นให้เด็กมีความรู้เรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี วิธีการป้องกันตนเองไม่ให้เจ็บป่วย ด้วยพยาธิใบไม้ตับ ส่วนชั้นประถมศึกษา ป. 5 เน้นโรคมะเร็งท่อน้ำดี และปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 เน้นการนำความรู้คืนสู่ชุมชน โครงสร้างเนื้อหาสาระประกอบด้วย การสอน จำนวน 3 หน่วยๆ ละ 10 ชั่วโมง ในทุกช่วงชั้น มีการสนับสนุนให้โรงเรียนในพื้นที่ต่างๆ ได้นำหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในปีการศึกษา 2558 -2559 มีโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่นสนใจทดลองใช้หลักสูตร จำนวน 17 แห่ง ซึ่งแนวทางนี้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ทศวรรษกำจัดปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ของกระทรวงสาธารณสุขที่ต้องการให้ประชาชนคนไทยในทุกหมู่บ้านปลอดภัยจากโรคพยาธิใบไม้ตับ ผู้ป่วยมะเร็งท่อน้ำดีมีจำนวนลดลงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในปี พ.ศ.2568¹² ดังนั้นที่มิวิสัยจึงสนใจที่จะประเมินผลหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีระดับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 เพื่อทราบความสำเร็จของโครงการว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานอย่างไร เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและวางแผนพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) ประเมินผลหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 ใน 4 ด้าน คือ บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต

2) องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคในการใช้หลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีสำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ใช้รูปแบบการประเมินผลของ Daniel L. Stufflebeam (1983) ซึ่งจะทำการประเมินผลหลักสูตร ใน 4 ด้าน ได้แก่ บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตของหลักสูตร โดยมีกรอบในการประเมิน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การประเมินบริบทหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ประกอบด้วย 1) ปัญหาในพื้นที่ 2) ด้านความต้องการในการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านความชัดเจนในวัตถุประสงค์ของนโยบายที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำเนินงานของการประกาศใช้ 4) ด้านสภาพทางการเมือง และ 5) ด้านเกณฑ์เลือกโรงเรียนที่จะใช้หลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

ส่วนที่ 2 การประเมินปัจจัยนำเข้าหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ได้แก่ 1) ด้านความเพียงพอของบุคลากรงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ ประกอบด้วย หลักสูตร หนังสืออ้างอิง สื่อวีดิทัศน์ ภาพพลิค และสมุดใบงาน ในการจัดการเรียนการสอน 2) การถ่ายทอดนโยบายลงสู่ผู้ปฏิบัติ 3) ด้านการจัดทำหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในประเด็นการวิเคราะห์ความสอดคล้องของจุดมุ่งหมายโครงสร้าง เนื้อหารายวิชากับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ส่วนที่ 3 การประเมินกระบวนการหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ได้แก่ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในประเด็นการวางแผนการดำเนินการ การสะท้อนผลและการปรับปรุงพัฒนา 2) ด้านการนิเทศติดตามงานการดำเนินงานในพื้นที่

ส่วนที่ 4 การประเมินผลผลิตหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ได้แก่ 1) ด้านความรู้เรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและ

มะเร็งท่อน้ำดีก่อน-หลังดำเนินการ 2) ด้านการรับรู้ต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีก่อน-หลังดำเนินการ 3) ด้านการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีก่อน-หลังดำเนินการ 4) ด้านอัตราการติดโรคพยาธิใบไม้ตับก่อน-หลังดำเนินการ 5) ด้านความพึงพอใจของครูผู้สอนและนักเรียน

พื้นที่ศึกษา คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1, 2, 3, 4, 5 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 11 โรงเรียน เกณฑ์ในการคัดเลือก คือ 1) เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่อัตราความชุกโรคพยาธิใบไม้ตับมากกว่าร้อยละ 10 หรือ 2) ผู้บริหารและคณะครูยินดีเข้าร่วมโครงการหรือ 3) โรงเรียนที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติ คัดเลือกแบบเจาะจง

กลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่

1) กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ 8 คน ผู้บริหารโรงเรียน 11 คน ครูที่จัดการเรียนการสอนในโรงเรียน 32 คน ผู้ที่รับผิดชอบงานโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีระดับอำเภอและตำบล 20 คน คัดเลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 71 คน และกลุ่มที่ 2) นักเรียนทั้งชาย-หญิง ที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา (ป.4-6) ปีการศึกษา 2558-2559 โรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย คัดเลือกทุกรายที่ติดตามตรวจจู่จาะจะได้ทั้งสองครั้ง จำนวน 359 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ประกอบด้วย

1) แบบสัมภาษณ์ สำหรับถามเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ได้แก่ ศึกษานิเทศก์/ผู้บริหารโรงเรียน/ครู / เจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้รับผิดชอบงานโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในระดับอำเภอและตำบล เพื่อประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต

2) แบบสอบถามนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เพื่อประเมินผลการจัดการเรียนการสอนเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 แบบทดสอบความรู้โรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีใช้ลักษณะคำถามเป็นแบบ 4 ตัวเลือก ให้ผู้ตอบเลือกตอบเพียงข้อเดียว จำนวน 15 ข้อ ส่วนที่ 3 การรับรู้ต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี สร้างแบบสอบถามโดยลักษณะคำถามตามแบบของลิเคิร์ต

กำหนดให้เลือกตอบได้ 3 ตัวเลือก (เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย) จำนวน 20 ข้อ ส่วนที่ 4 การปฏิบัติตนในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้และมะเร็งท่อน้ำดี สร้างแบบสอบถามโดยลักษณะคำถามเป็นตัวเลือก 3 ตัวเลือก คือ ปฏิบัติเป็นประจำ บางครั้ง ไม่ปฏิบัติเลย ผู้ตอบเลือกตอบได้เพียง 1 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ ส่วนที่ 5 ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน

3) แบบบันทึกผลการตรวจอุจจาระเพื่อตรวจหาหนอนพยาธิในนักเรียน เพื่อประเมินอัตราการติดโรคพยาธิใบไม้ตับในนักเรียน โดยเก็บอุจจาระตรวจก่อนหลังเข้าร่วมโครงการด้วยวิธี Modified Kato Thick Smear

คุณภาพเครื่องมือที่มีวิจัยได้หาความตรงของเนื้อหา โดยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 ท่านจากนั้นคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปมาใช้ และนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายกันจำนวน 30 คน ส่วนการหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบความรู้ใช้ค่าคูเดอร์-ริชาร์ดสันคือสูตร KR-20 ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ 0.78 ส่วนด้านการรับรู้ต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ค่าความเชื่อมั่น โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาร์ค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ 0.80 หลังจากนั้นเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ โดยเก็บรวบรวมทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ช่วยในการคำนวณ ส่วนการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความแตกต่างภายในกลุ่มก่อน-หลังการดำเนินการโดยใช้สถิติ paired t-test

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1. การประเมินผลด้านบริบท

จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน 71 คน พบว่า ร้อยละ 74.6 ของเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความเห็นว่าวัตถุประสงค์ของนโยบายมีความชัดเจน และการถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติมีความชัดเจนร้อยละ 76.1 เจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ให้ข้อคิดเห็นต่อการประกาศนโยบายสู่การปฏิบัติไว้ สองประเด็นคือ 1) การประกาศใช้นโยบายมีความล่าช้า เพราะกระทรวงสาธารณสุขพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในกลุ่มเสี่ยงมาเป็นเวลานาน แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นการให้ความรู้กับคนรุ่นใหม่ไม่ให้กินปลาดิบ ควรดำเนินการเร็วกว่านี้และ 2) ความไม่ชัดเจนของการสั่งการโดยตรงจากกระทรวงศึกษาธิการ ครูส่วนใหญ่ ให้ความเห็นว่า การประกาศนโยบายสู่การปฏิบัติที่สั่งการโดยตรงมาจากกระทรวงศึกษาธิการที่โรงเรียนยังไม่มีการดำเนินการที่ชัดเจนทำให้ครูที่ดำเนินการส่วนใหญ่เห็นว่า เรื่องการจัดการเรียนการสอนเป็นงานฝากที่กระทรวงสาธารณสุขฝากให้โรงเรียนช่วยดำเนินการให้ “งานนี้เป็นงานฝากคุณหมอมามาฝากให้ครูช่วยสอนให้” นอกจากนี้ “การสั่งการโดยตรงจากผู้บริหารของกระทรวงศึกษาธิการยังไม่เคยมีมาที่โรงเรียนเลย งานประจำเราก็เยอะ”

สภาพทางการเมือง พบว่า มติสมัชชาสุขภาพเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 ในการแก้ไขและป้องกันปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ขอให้สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจัดกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและคณะรัฐมนตรีลงมติรับทราบมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ในวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 และในปี พ.ศ. 2559 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ ให้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ทศวรรษกำจัดปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ปี พ.ศ. 2559-พ.ศ. 2568 ลงวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2559

เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องมีความต้องการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากร้อยละ 80.3 โรงเรียนที่นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนผ่านเกณฑ์การคัดเลือก ร้อยละ 81.8

ตารางที่ 1 การประเมินบริบทหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

บริบท	เกณฑ์การตัดสิน	ผลการประเมิน	สรุป
ความต้องการใช้หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน	- ร้อยละ 80 ของจำนวนเจ้าหน้าที่ที่เห็นว่าการใช้หลักสูตร	ร้อยละ 80.3	ผ่าน
โรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์ในการคัดเลือก	- ร้อยละ 80 ของโรงเรียนผ่านเกณฑ์การคัดเลือก	ร้อยละ 81.8	ผ่าน

ประเด็นที่ 2 การประเมินผลด้านปัจจัยนำเข้า การจัดทำหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ได้ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ความสอดคล้องของจุดมุ่งหมายโครงสร้าง เนื้อหาของหลักสูตรใน ส่วนการหาความจำเป็นและความต้องการการทบทวนและ พัฒนาหลักสูตร พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวนครู ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ผ่านการอบรมเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและ มะเร็งท่อน้ำดี ร้อยละ 55.2 ส่วนความเพียงพอของ งบประมาณและจำนวนหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอน มีร้อยละ 23.3 และ 44.2 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ทรัพยากรที่นำมาใช้ในหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

ปัจจัยนำเข้า	เกณฑ์การตัดสิน / เป้าหมาย	ผลการประเมิน	สรุปผล
-การเคยเข้าร่วมอบรม เรื่องพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี	-ร้อยละ 80 ของจำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ผ่านการอบรม	ร้อยละ 55.2	ไม่ผ่าน
-งบประมาณที่สนับสนุนในการจัดการเรียนการสอน	-ร้อยละ 80 ของจำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าเพียงพอ	ร้อยละ 23.3	ไม่ผ่าน
-จำนวนหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอน	-ร้อยละ 80 ของจำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าเพียงพอ	ร้อยละ 44.2	ไม่ผ่าน

ประเด็นที่ 3 การประเมินผลด้านกระบวนการ กระบวนการจัดการเรียนการสอนเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น พบว่า โรงเรียนที่สามารถจัดการเรียนการสอนเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีได้ตามหลักสูตรกำหนดร้อยละ 81.8 ครูผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน ร้อยละ 95.3 โดยมีรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในวิชาต่างๆ เช่น วิชาพลศึกษา สุขศึกษา วิทยาศาสตร์ ฯลฯ โดยครูประจำชั้นเป็นคนจัดการเรียนการสอนครอบคลุม เนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด ร้อยละ 88.9 มีการสะท้อนผลการดำเนินงานให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและมีการนำผลการสะท้อนผลไปวางแผนพัฒนา ร้อยละ 55.6; 55.6 ตามลำดับ และมีการนิเทศติดตามในพื้นที่ร้อยละ 63.6

ประเด็นที่ 4 การประเมินผลด้านผลผลิต นักเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยความรู้ การรับรู้ และการปฏิบัติตนในการป้องกันควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีคิดเป็นร้อยละ 68.2, 88.9, 73.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ความรู้ การรับรู้ การปฏิบัติตนของนักเรียนในการป้องกันควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

ปัจจัยนำเข้า	เกณฑ์การตัดสิน / เป้าหมาย	ผลการประเมิน	สรุปผล
-ความรู้โรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี	-ร้อยละ 80 ของจำนวนนักเรียนมีความรู้เรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี	ร้อยละ 68.2	ไม่ผ่าน
-การรับรู้ต่อการป้องกันควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี (ภาพรวม)	-ร้อยละ 80 ของจำนวนนักเรียนมีการรับรู้ต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีที่ดีที่สุด	ร้อยละ 88.9	ผ่าน
-การปฏิบัติตนในการป้องกันการเกิดโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี	-ร้อยละ 80 ของจำนวนนักเรียนมีการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีที่ถูกต้อง	ร้อยละ 73.5	ไม่ผ่าน

ความพึงพอใจต่อหลักสูตรของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจ ร้อยละ 95.8 และครูมีความพึงพอใจ ร้อยละ 88.0 ผลการตรวจจรรยาบรรณในนักเรียน 359 ราย พบว่าหลังดำเนินการอัตรการติดโรคลดลงจากร้อยละ 0.8 เหลือร้อยละ 0.3

ประเด็นที่ 5 องค์ประกอบที่ทำให้ประสบความสำเร็จ และปัญหาอุปสรรค

องค์ประกอบที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ 1) ผู้บริหารงานในพื้นที่ให้การสนับสนุน ในบางพื้นที่ศึกษานิเทศก์ได้นำเสนอโครงการเพื่อให้ผู้บริหารได้รับทราบแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน 2) ครูมีความรู้เรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี 3) การนิเทศติดตามการดำเนินงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง 4) การสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เช่น การมอบรางวัล ให้กับโรงเรียน นักเรียนที่มีโครงการที่ดี

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ 1) เนื้อหาเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีไม่ได้ถูกบรรจุเป็นตัวชี้วัดในการจัดการเรียนการสอนของครู ทำให้ครูส่วนใหญ่เนื้อหาเนื้อหาไปไว้ในรายวิชาเพิ่มเติม และให้ความสำคัญน้อย เรื่องที่สอนเพื่อให้เด็กมีความรู้เฉย ๆ สอนเพื่อให้ผ่านเกณฑ์เท่านั้น แต่ไม่ได้ไปติดตามวัดว่า เด็กมีความรู้จริง ๆ มั้ย นอกจากนี้ “ตัวชี้วัดของการจัดการเรียนการสอนสำคัญ ถ้าวิชาไหนไม่ใช่ตัวชี้วัด ความสำคัญจะน้อยลง” และ “เรื่องนี้สำคัญ แต่มันจะถูกจัดในกลุ่มรายวิชาเพิ่มเติม วางก็สอน ถ้าไม่วางก็รอไว้ก่อน” ส่งผลให้ครูที่จัดการเรียนการสอนให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานในส่วนนี้ค่อนข้างน้อย 2) การถ่ายทอดนโยบายลงสู่การปฏิบัติไม่ชัดเจน ส่งผลให้ครูส่วนใหญ่รับรู้ว่าการจัดการเรียนการสอนเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับ

และมะเร็งท่อน้ำดีเป็นงานฝาก และ 3) ขาดแนวทางในการจัดการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้

สรุปผลจากการประเมินครั้งนี้พบว่า

1. การจัดการเรียนการสอนเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในโรงเรียน ผ่านเกณฑ์การประเมิน ประกอบด้วย ความต้องการใช้หลักสูตร โรงเรียนผ่านเกณฑ์ในการคัดเลือก สภาพทางการเมือง การจัดทำหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน จำนวนโรงเรียนที่สามารถจัดการเรียนการสอน นักเรียนมีการรับรู้ต่อการป้องกันควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี นักเรียนและครูมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน

2. การดำเนินงานที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ประกอบด้วย ความชัดเจนในวัตถุประสงค์ของนโยบาย การถ่ายทอดนโยบายลงสู่ปฏิบัติ การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้อง งบประมาณ และหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอน การนิเทศติดตาม ความรู้และการปฏิบัติตนในการป้องกันควบคุมโรคของนักเรียน และอัตรการติดโรคพยาธิใบไม้ตับในนักเรียน

การอภิปรายผล

หลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 มีเป้าหมายให้นักเรียนมีความรู้ การรับรู้ และปฏิบัติตนในการป้องกันควบคุมโรคได้ถูกต้อง ผลการประเมินบริบท พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องมีความต้องการในการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากและให้ความเห็นว่าการปลูกฝังค่านิยมการกินปลาปรุงสุกต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็กเพราะจะส่งผลให้อาการประชาชนชาวไทยติดโรคพยาธิใบไม้ตับลดลงและตายด้วย

มะเร็งท่อน้ำดีลดลงด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Havighurst¹⁰ ที่กล่าวไว้ในการพัฒนาาระบบการศึกษาว่า การให้ความรู้จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล การให้ความรู้มีผลต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในระยะยาวและเป็นวิธีการที่คุ้มทุน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Mascie-Taylor et al.¹⁵ ที่ศึกษาด้านทุนประสิทธิผลของการให้สุขศึกษาในการให้ความรู้และความตระหนักต่อการติดโรคหนองพยาธิในชุมชนเขตชนบทของประเทศบังคลาเทศ ที่พบว่า การใช้จ่ายในการรักษามีค่าใช้จ่ายมากกว่าการให้สุขศึกษาในการลดอัตราการติดโรคหนองพยาธิที่เท่ากัน อย่างไรก็ตามการให้ยารักษาลดอัตราการติดโรคหนองพยาธิได้มากกว่าการให้สุขศึกษา แต่การให้สุขศึกษามีผลต่อการป้องกันโรคในระยะยาวและยั่งยืนมากกว่าการให้ยารักษา

ความชัดเจนในวัตถุประสงค์ของนโยบายต่อการดำเนินงานและการถ่ายทอดนโยบายลงสู่ปฏิบัติพบว่าไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน เนื่องจากครูที่เกี่ยวข้องบางส่วนไม่ได้เข้าร่วมประชุมในช่วงถ่ายทอดแนวทางการดำเนินงาน ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องบางส่วนมีการรับรู้ที่ไม่ถูกต้อง แต่ครูส่วนใหญ่ก็ยังให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนอาจเนื่องจาก ครูส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีร่วมด้วย ทำให้ส่วนหนึ่งสามารถขับเคลื่อนงานได้ อย่างไรก็ตามนโยบายที่ชัดเจนเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินงาน ดังตัวอย่างการศึกษาของ Foster GD et al.¹⁶ ที่ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายของโรงเรียนเพื่อการป้องกันโรคอ้วนและน้ำหนักเกินเกณฑ์ ในสหรัฐอเมริกาพบว่าโรงเรียนที่มีนโยบายเน้นความสำคัญทางโภชนาการสามารถลดความชุกของโรคอ้วนได้เมื่อเทียบกับโรงเรียนที่ไม่มีนโยบายเหล่านั้น

การพัฒนาศักยภาพครูในเรื่องพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี พบเพียงร้อยละ 55.2 เนื่องจาก ในช่วงพัฒนาศักยภาพผู้ดำเนินการได้เชิญเฉพาะผู้บริหารและครูที่เป็นแกนนำในการประสานงานระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานสาธารณสุข ในขณะที่ครูที่จัดการเรียนการสอนมีทุกช่วงชั้น ทำให้ครูส่วนหนึ่งไม่ได้รับการถ่ายทอดแนวทางการดำเนินงานซึ่งครูมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่นักเรียน ดังการศึกษาของ Nabwara¹⁷ ที่ศึกษาการพัฒนาคู่มือการประกันคุณภาพในการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาในแอฟริกา พบว่า การปรับปรุงทักษะ

การศึกษาของครูผู้สอนมีความสำคัญในการประกันคุณภาพของโปรแกรมการศึกษาระดับสูง ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนรักษามาตรฐานการเรียนการสอนระดับสูง ช่วยให้บรรลุเป้าหมายของตนและตอบสนองต่อบทบาทการพัฒนาการศึกษา อย่างไรก็ตามในการศึกษานี้ พบว่า ในแต่ละโรงเรียนผู้บริหารและครูอนามัยโรงเรียนได้เชิญครูทุกท่านมาวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน ส่งผลให้สามารถแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้ได้ ในส่วนความเพียงพอของงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีจำกัด ไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้ ซึ่งมีการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์และเวลาที่ไม่เพียงพอของครู มีผลต่อการถ่ายทอดหลักสูตร¹⁸

ผลผลิตของหลักสูตร พบว่า โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนได้ตามที่หลักสูตรกำหนด ร้อยละ 88.9 นักเรียนมีการรับรู้ต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ร้อยละ 88.9 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนด้านสุขภาพในโรงเรียนมีผลต่อการรับรู้ต่อการป้องกันควบคุมโรคของนักเรียน และมีการวิจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียน เช่น การศึกษาของ Dongxu Wang, et al.¹⁹ ที่ศึกษาโรงเรียนดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพโภชนาการอาหารในประเทศจีน โดยพบว่านักเรียนมีความรู้ด้านโภชนาการและพฤติกรรมกินอาหารหลังการดำเนินงานดีกว่าก่อนดำเนินการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value <0.001) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาที่ช่วยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่แก้ไขปัญหาทางสุขภาพแม้ในช่วงเวลาอันสั้น เช่น การศึกษาของ Kaewpittoon²⁰ ที่ศึกษาประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้เรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้และการรับรู้ของโรคพยาธิใบไม้ตับที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value <0.001) และยังพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้ดังกล่าวยังมีความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องการติดต่อของโรค ความรุนแรงของโรค และการป้องกันควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value <0.001) สอดคล้องกับการศึกษาของ Sota, et al.²¹ ที่ศึกษาประสิทธิผลของการให้สุขศึกษาเพื่อพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ โดยหนึ่งสื่อคู่มือ และ วีดีโอ CD ในโรงเรียน พบว่า หลังการให้สุขศึกษานักเรียนมีความรู้ทัศนคติ การรับรู้ และการปฏิบัติตนต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับสูงกว่าก่อนการได้รับสุขศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value <0.001)

ผลการตรวจพยาธิใบไม้ตับก่อนการดำเนินการจัดการเรียนการสอน มีอัตราการติดโรคพยาธิใบไม้ตับร้อยละ 0.8 (3 ราย) หลังให้การรักษาด้วยยาพาซิควอนเทลทุกราย และวัดอัตราการติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับซ้ำหลังจากการจัดการเรียนการสอนพบอัตราการติดโรคร้อยละ 0.3 (1 ราย เป็นรายใหม่) การติดโรคพยาธิใบไม้ตับในนักเรียนแสดงให้เห็นว่า นักเรียนยังมีการกินปลาปรุงดิบ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว นั้นถูกประเพณีและวัฒนธรรมในพื้นที่เป็นปัจจัยกำหนด “สภาพแวดล้อมบังคับให้กินปลาดิบ และการกินปลาดิบ กินตามพ่อ แม่ หลีกเสี่ยงไม่ได้”²² นักเรียนที่ติดโรคพยาธิใบไม้ตับมีผู้ปกครองที่กินดิบ²³ ดังนั้นการส่งเสริมความรู้และการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคที่ถูกต้องให้กับนักเรียนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ส่วนความพึงพอใจของครูและนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนพบมากกว่าร้อยละ 80 แสดงให้เห็นว่าการออกแบบที่ดี เนื้อหา มีความสอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของพื้นที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของครูและต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคในนักเรียนทำให้การติดโรคพยาธิใบไม้ตับในนักเรียนลดลง ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นให้ผลดี สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ควรขยายผลเพื่อให้โรงเรียนอื่นๆ นำไปใช้ในพื้นที่ต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการบรรจุเนื้อหาเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีเข้าไปในการจัดการเรียนการสอนในวิชาหลักของการเรียนการสอน และกำหนดให้เป็นตัวชี้วัดของรายวิชาหลักของหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ.2551
2. การสนับสนุนให้โรงเรียนในพื้นที่เสี่ยงมีการจัดการเรียนการสอนเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1. ควรมีการถ่ายทอดแนวทางการดำเนินงานให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะครูในโรงเรียนทุกคนและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพในระดับตำบลให้มีความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน
2. ควรสนับสนุนงบประมาณ สื่อการเรียนการสอนเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้ครอบคลุมทุกช่วงชั้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้บริหารและครูทุกท่านที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอบคุณ ผศ.ดร.ธีรชัย เนตรนอมศักดิ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษานี้ จนทำให้บรรลุวัตถุประสงค์

เอกสารอ้างอิง

1. WHO. Control of foodborne trematode infection. WHO Tech Rep Ser 1995; 849.
2. Sithithaworn P, Andrews R, Van De N, Wongsaraj T, Sinuon M, Odermatt P, et al. The current status of opisthorchiasis and clonorchiasis in the Mekong Basin. *Parasitology Int* 2012; 61: 10-6.
3. Sriamporn S, Pisani P, Pipitgool V, Suwanrungrung K, Kamsa-ard S, Pakin DM. Prevalence of Opisthorchis viverrini infection and incidence of cholangiocarcinoma in Khon Kaen, Northeast Thailand. *Tropical Medicine and International Health* 2004; 9: 588-94.
4. สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข. สถิติสาธารณสุข ปี 2558. [เข้าถึงเมื่อ 26 กันยายน 2559]. เข้าถึงได้จาก: http://bps.moph.go.th/new_bps/sites/default/files/health_statistic2558.pdf
5. คณะกรรมการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ สาขาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี เขตสุขภาพที่ 8. Service Plan: แผนการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ สาขาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีเขตบริการสุขภาพที่ 8 ปี 2557. (เอกสารอัดสำเนา).
6. Sasithon T, Kesorn T, Orawan J, Seri S, Luxana L. Prevalence and factor related to Opisthorchis viverrini infestation in high risk area, Thailand. Paper presented at JITMM2014 & FBPZ7. 2-4 December Bangkok Thailand; 2015.
7. กระทรวงสาธารณสุข, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์กำจัดพยาธิใบไม้ตับ ลมมะเร็งท่อน้ำดี วาระคนอีสาน. นนทบุรี: สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข; 2555.

8. วิดีมา วงศาโรจน์, พงศ์ราม งามสุด, วรยุทธ นาคอ้าย, ดวงเดือน ไกรลาศ, วิชิต โรจน์กิตติคุณ, ชูศักดิ์ นิธิเกตุกุล. โครงการศึกษาสถานการณ์โรคหนอนพยาธิและโปรโตซัวในลำไส้ในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2552. The 96 Years of Opisthorchiasis: Past, Present and Future International Congress of Liver Flukes 7-8 March 2011 Pullman Raja Orchid Hotel, Khon Kaen; 2554.
9. Rangsin R, Mungthin M, Taamasri M, Mongklon S, Aimpun P, Naaglor T, Leelayoova S. Incidence and risk factors of Opisthorchisviverrini infections in a rural community in Thailand. *Am. J. Trop. Med. Hyg* 2009; 81(1): 152–155.
10. Havighurst R. Development tasks and education. 2nded. New York: McKay; 1952.
11. Franziska B, Yue-Sheng Li, Li-Ping Y, Yong-Kang H, Darren G, Gail W. School-Based Health Education Targeting Intestinal Worms Further Support for Integrated Control. *PLoS Negl Trop Dis* 2014; 8(3): e2621.
12. กระทรวงสาธารณสุข. แผนยุทธศาสตร์ทศวรรษกำจัดปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีปี 2559 – 2568. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข; 2559.
13. Ralph W, Tyler. A rationale for program evaluation. In Daniel S, George M., Thomas K., (2 Ed.). *Evaluation models: viewpoints on educational and human services evaluation.* (87-90). London: Kluwer Academic; 2002.
14. Stufflebeam DL. The CIPP model for program evaluation. In G. F. Madaus, M. S. Scriven, & D. L. Stufflebeam (Eds.). *Evaluation models: Viewpoints on educational and human services evaluation* (pp. 117–141). Boston: Kluwer-Nijhoff; 1983.
15. Mascie-Taylor C, Karim R, Karim E, Akhtar S, Ahmed T, Montanari R. The cost-effectiveness of health education in improving knowledge and awareness about intestinal parasites in rural Bangladesh. *Economics and Human Biology* 2003; (1): 321-330.
16. Foster GD, Sherman S, Borradaile DF, Sandy Sherman K, Borradaile M, Grundy S, et al. A policy-based school intervention to prevent overweight and obesity. *Pediatrics* 2008; 121(4): e794–e802.
17. Nabwera M, Purnell S, Bates I. Development of a quality assurance handbook to improve educational courses in Africa. *Hum Resource Health* 2008; 6: 28.
18. Wind M, Bjelland M, Pérez-Rodrigo C, Tevelde SJ, Hildonen C, Bere E, et al. Appreciation and implementation of a school-based intervention are associated with changes in fruit and vegetable intake in 10 to 13 year old schoolchildren -The Pro Children study. *Health Educ Res* 2008; 23(6): 997–1007.
19. Dongxu W, Donald S, Yanfei Y, Chun C. Do health-promoting schools improve nutrition in China? *Health Promotion International* 2013; 30(2): 359-368
20. Kaewpitoon S, Kaewpitoon N. The effectiveness of health education programs on the Opisthorchisviverrini in junior high school, Nakhon Ratchasima, Thailand. *Antimicrobial Resistance and Infection Control* 2015; 4(Suppl 1): 115 (Poster).
21. Sota C, Sithithaworn P, Duangsong R, Three-Ost N. The Effectiveness of Health Education Program for Liver Fluke Prevention Behavior by Using Hand book and VCD in Primary School Students. *The Social Sciences* 2011; 6(2): 136-140.
22. Suwannahitatorn P, Klomjit S, Naaglor T, Taanasri P, Rangsin R, Leelayooya S, et al. A follow-up study of opisthorchisviverrini infection after the implementation of control program in a rural community, central Thailand. *Parasites and Vectors*; 2013. [cited 2015 August 26]. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles>
23. Tomokawa S, Kobayashi T, Pongvongsa T, Nisayngang B, Kaneda E, Honda S, et al. Risk factors for Opisthorchisviverrini infection among schoolchildren in Lao PDR. *Southeast Asian J Trop Med Public Health* 2012; 43(4): 574-585.